

37
В53

ВІСНИК
МІЖНАРОДНОГО
ДОСЛІДНОГО ЦЕНТРУ

**“ЛЮДИНА: МОВА, КУЛЬТУРА,
ПІЗНАННЯ”**

Том 9

3. Загадка человеческого понимания / В.П.Филатов, А.А.Яковлев. – М.: Политиздат, 1991. – 352 с.
4. Знаков В.В. Понимание в познании и общении / РАН, Институт психологии. М., 1994. – 237 с.
5. Корніяка О.М. Лабіринти розуміння: текст як об'єкт розуміння. – К.: Знання, 1990. – 48 с.
6. Неволин И.Ф. О графическом изображении смысловой макроструктуры текста // Вопросы психологии. – 1974. – №5. – С. 130-135.
7. Турчин А.С. Психологические условия организации и понимания учебных текстов // Психологический журнал. – 2004. – Т. 25. – № 4. – С. 14 - 19.

Л.Ф. Ткачова, О.М. Батюк
м. Кривий Ріг, Україна

УДК 37.015.3

ПРОБЛЕМА СПІЛКУВАННЯ В СИСТЕМІ «ВЧИТЕЛЬ-УЧЕнь»

В статті досліджується проблема спілкування в системі «вчитель – учень», яка пов'язана із взаєморозумінням між учнями і вчителями в навчально-виховному процесі.

The article deals with, problem of communication in the system of "Teacher-Pupil". It is closely connected with the mutual understanding between the pupils and teachers in the educational-upbringing process.

Жодна людина не існує сама по собі. Кожен із нас може жити лише серед людей і зв'язаний з ними безліччю найрізноманітніших стосунків. Формою такого взаємозв'язку є спілкування. Спілкування – це процес взаємодії між людьми, в якому відбувається обмін діяльністю, інформацією, досвідом, умінням, і навичками, а також результатами діяльності.

Спілкування є одним із проявів людської сутності, особистісною формою існування і функціонування суспільних відносин.

Вміння спілкуватися, дотримуватися певних норм і правил спілкування в різних обставинах є невід'ємною складовою мистецтва життя, важливим показником нашої культури.

Особливе значення культура і мистецтво спілкування мають для тих людей, для яких спілкування є невід'ємною складовою їхньої професійної діяльності, тобто для вчителів, лікарів, дипломатів, політичних діячів і багатьох інших.

Розповсюджене уявлення про педагогічне спілкування виходить з того, що це є міжособистісна взаємодія між педагогом і учнями, яка здійснюється різними способами, на основі особистих або загальних спільних цілей учасників спілкування...

Розповсюджене уявлення про педагогічне спілкування виходить з того, що це є міжособистісна взаємодія між педагогом і учнями, яка здійснюється різними способами на основі особистих або загальних, спільних цілей учасників спілкування.

В науково-популярній літературі також переважають уявлення про педагогічне спілкування, як явищі безпосередньої, діалектичної, функціональної взаємодії дорослого і дитини в умовах школи, родини і т.п. Але в дійсності воно має складний і багатоплановий характер.

У вітчизняній науці, на перший погляд, історія дослідження явища спілкування зрозуміла, та як "пальма першості" у вивченні спілкування належить психологам. Л.С.Виготський розробив вчення про інтеріоризацію, соціальну ситуацію розвитку, закономірності мовномислиневої діяльності /1982/, Д.Б.Ельконін сформулював ідею о стадіях співробітництва, як етапах особистісного зростання дитини /1932/, Б.Г. Анан'єв показав значення комплексної розробки категорії спілкування для загальної, вікової і педагогічної психології, простежив вплив спілкування на формування психіки і особистості людини (1977,1980). Завдяки працям В.Н.Мясищева, О.О.Бодальова, Б.Д.Паригіна, В.Д.Ольшанського, Б.Ф. Ломова, О.М.Леонт'єва проблема спілкування не лише отримала "права громадянства" у психологічній науці, але і стала важливою главою соціально-психологічної науки, а потім і інші галузі психології.

Після того, як окреслився статус і зміст психології спілкування, виходять у світ філософські і педагогічні праці по проблемам спілкування / В.Н.Соковнік, 1972; М.С.Каган, 1974; А.В.Мудрик, 1984/.

За кордоном проблема спілкування, розуміння, сенсу життя була в полі зору соціальних наук майже протягом усього ХХ століття обумовлюючи зміст таких напрямків гуманітарної і філософської думки як екзистенціалізм, персоналізм, філософська антропология, неологізм і інші. Проблема спілкування складає ядро більшості глибоких і продуктивних напрямів зарубіжної психології: інтеракціоналізма неофрейдизма, соціального біхевіоризма, чисельних теорій групової динаміки, і нарешті, гуманістичної психології.

Повертаючись до проблем педагогічного спілкування, можна сказати, що на перших етапах дослідження аспектів, які зараз відносять до проблематики педагогічного спілкування, предметом вивчення стали компоненти діяльності вчителя, зокрема, комунікативні здібності. Потім педагогічне спілкування стало досліджуватись, як один із видів діяльності вчителя (дослідження стилю педагогічного спілкування, стилю педагогічного керівництва, засобів педагогічної дії). Останнім часом, у працях психологів і педагогів педагогічне спілкування все частіше перетворюється в категорію, яка є «суверенною» (по відношенню до педагогічної діяльності) стороною педагогічного життя вчителів і учнів.

Шкільне життя передбачає взаємодію учнів і педагогів. Учитель і учень – їхні особисті взаємини на уроках поза ним безпосередньо впливають на весь навчальний процес, визначають його успіх.

Виникнення та успішний розвиток міжособистісного спілкування можливий лише тоді, коли між його учасниками існує взаєморозуміння. Те, як учитель і учні сприймають та розуміють один одного, впливає на процес спілкування та відносини, які складаються між ними та за допомогою яких вони здійснюють взаємну діяльність.

Психологічний портрет учителя, налаштованого на особистісно-орієнтоване спілкування: відкритість, доступність, створення для дітей можливостей висловлювати свої думки і почуття; справедливість, довіра до дітей, визнання їх неповторності, гідності; зацікавленість життям учнів, увага до їхніх проблем; емпатійне розуміння (здатність бачити поведінку учня його ж очима, відчувати його внутрішній світ); готовність завжди допомогти учням.

Учням подобаються вчителі, які цікаво проводять уроки та доброзичливо ставляться до них. Але є педагоги, а їх не так уже й мало, які не запалюють серця. Від таких «тікають».

Я.Л. Коломенський, провівши невелике «розслідування», пише, що серед «покинутих» учителі молоді і досвідчені, історики і математики, чоловіки і жінки, загальна риса, головна і вирішальна, на погляд Я.Л. Коломийського, — «не вміють (не хочуть вміти?) спілкуватися з учнями, не вміють налагодити з ними нормальні, а це означає, серйозні, довірливі, а головне - доброзичливі взаємовідносини.

Нами було проведено експеримент з метою дослідження, виявлення, які стосунки складаються між учнями і вчителями під час їх спілкування. Дослідження проводилось на базі 65 школи м. Кривого Рогу. До експериментальної роботи були залучені учні 7 класів і педагогічний колектив учителів школи.

Метод, який ми обрали було анкетування. Ми розробили анкети для вчителів і для учнів.

При анкетуванні вчителів були отримані такі результати:

— На перше запитання: Чи існує, довіра в спілкуванні з учнями? 19 вчителів, (90%) з 21-го відповіли, що вони мають довіру у учнів, 2-е (10%) з них відповіли, що частково мають довіру учнів і не один з вчителів не відповів, що не мають довіру учнів.

— На запитання: Чи існує контакт з учнями? 20 (95%) вчителів з усіх опитаних, відповіли, що вони мають контакт з учнями, 1 (5%) вчителька — контакт існує частковий, і не один з 21 вчителя не відповіли, що контакту немає.

Також ми провели анкетування серед учнів сьомих класів. Загалом у дослідженні прийняло участь 50 учнів.

— На перше запитання: Чи є довіра у спілкуванні з вчителями? 17 учнів (а це 39,5%) відповіли, що довіряють більшості вчителям; 20 (46,5%), що частково довіряють вчителям і 6 учнів (14%) — не відчувають довіру вчителів у спілкуванні.

— На запитання: Чи існує контакт з вчителями? Ми отримали такі відповіді: 20 учнів (а це 46,5%) вважають, що контакт існує, 19 (44,2%) говорять про частковий контакт з вчителями і 4 учні, що складає 9,5% вважають, що контакту майже немає.

На третє запитання нашої анкети: Ідеальний вчитель — це який вчитель? Учні відповіли так: 8 учнів (18,6%) вважають, що ідеальний вчитель — це професійно компетентний вчитель; 7 учнів (16,3%), що ідеальний вчитель повинний користуватися повагою учнів; 8 учнів (18,6%) — вчитель, який вміє користуватися правами вчителя, і 20 учнів (46,5%) вважають ідеальним — вчителя, який здатний зрозуміти емоційний стан учнів.

Як видно з останніх даних, для учнів дуже важливо щоб їх розуміли та були об'єктивні в їх оцінюванні.

Нами було проведене дослідження, в ході якого ми намагалися з'ясувати, які ж стосунки у спілкуванні між вчителями і учнями існують. І підсумовуючи усі результати можна сказати про те, що можливо, деякі відповіді учнів суб'єктивні, але в них просліджується існуючі в школі проблеми, вирішення яких повинно вирішувати безвідкладно, як на особистому рівні вчителя, так і на рівні роботи всієї школи. Що вимагає від вчителя теперішній час? Неприпустимо формування негативної оцінки особистості за окремі недоліки в поведінку. Гуманне відношення слід розуміти як оптимістичну віру в дитину, її творчі сили і здібності, виявлення і стимулювання кращих рис особистості.

А така гарна картина у відповідях з боку вчителів зовсім не показує те, що все в порядку. Це навпаки означає те, що вчителі, можливо, не розуміють того, що відбувається або не хочуть цього зрозуміти. Можливо, відповіді були не досить відверті. Але така ситуація показує, що потрібно негайно вирішувати проблему, яка склалася!

Розрив в оцінках пояснюється, напевно, тим, що вчителі і учні по-різному розуміють слово "спілкування". Вчителі мають на увазі просто нормальний психологічний клімат, який робить можливим навчально-виховний процес, тоді як учні мріють про емоційну теплоту, яке ніколи не може бути масовим. І все ж різниця між вчительськими і учнівськими оцінками значна. І якщо свідомість учнів ілюзійну у своєму максималізмі, то ілюзійність вчителів полягає у іншому: вони переоцінюють ступінь своєї близькості з учнями, а тим самим і міру свого впливу на них.

Л.Ф. Ткачова, Ю.Л. Гамма
м. Кривий Ріг, Україна

УДК 37.015.3

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УЧБОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

В работе рассматривается проблема профориентации старшеклассников и система воспитательной работы с целью развития профессиональной направленности в период профессионального самоопределения учащихся.

The article deals with the problem of vocational guidance among high – school pupils and the system of educational activities with the purpose of developing their vocational orientation in the process of pupils professional self – determination.

Початком історії професійної орієнтації вважають період розвиненого капіталізму, коли підвищення інтенсивності виробничих процесів, зростання ролі спеціалізації і професіоналізації праці, а також необхідність здійснення професійної підготовки величезних мас робочих. Саме в цей час визначилось практична потреба в залученні робочої сили, її навчанні і розподілі на різні трудові операції відповідно до індивідуальних відмінностей і здібностей людей.

Засновником наукового вивчення індивідуальних відмінностей вважають англійського вченого Ф.Гальтона, вивчення професійного відбору вивчав Р.Мюнстерберг.

На початку ХХ ст. цією проблемою займалися О.О.Смірнов, Е.А.Климов, Л.С.Виготський, О.М.Леонтьєв, А.В.Петровський, С.Л.Рубінштейн, що визначили теорію професійної орієнтації – це форма організації наукового знання, що дає цілісне уявлення про закономірності і істотні зв'язки двох процесів – професійного самовизначення молоді відповідно до особистих інтересів, схильностей, і орієнтування її на ті професії, до яких відчувається суспільна потреба в кадрах.

Профориєнтація будучи самостійною областю знання, формується на стику педагогіки, психології, соціології, економіки, філософії, медицини.